

Образованието през XXI век

Увод

В бързо променящите се реалности на съвременния свят – глобализация, развитие на технологиите и електронизация - възниква нова концепция за образование, която дефинира нови образователни цели и политики.

У нас, ново е разбирането за образованието като фактор на социалната и културната кохезия и като икономически потенциал. Това разбиране произтича от стратегическата цел на Европейския съюз - превръщане в най-конкурентноспособната и динамична икономика в света, основана на знанието.

Лисабонската стратегия конкретизира тази цел като подобряване на качеството и ефективността на образованието, осигуряване на всеобщ достъп и отваряне на образователните системи към света.

Рамката за действие от Дакар определя образованието като ориентиран към практиката процес, продължаващ през целия живот, и обвързва неговата ефективност с качествата, които се формират у образования се индивид. Със стратегията "Образование за всички" тя поставя основния акцент върху достъпността и проектира отваряне на образователните системи към разнообразни познавателни потребности и "потребители" на знание. Рамката предвижда до 2015 г. осигуряване на качествено начално образование за децата с неравностоен социален произход и от етнически малцинства, намаляване на неграмотността с 50% и гарантиране на равни образователни възможности за двата пола. Тя интерпретира достъпността и като осигурена възможност за всеки да постига измерими и валидни образователни резултати и да удовлетворява своите образователни потребности през целия си живот.

□□□□□□□□□□□□□□□□ 1. Същност на концепцията образование□ през XXI век

Според документи на ЮНЕСКО, които определят парадигмите за образованието през 21 век, една от най-важните задачи на образованието е, да придружава хората в процеса на преминаването им от позицията на зависимост от другите към осъзната и доброволна солидарност спрямо света около тях. За тази цел образованието трябва да помага на хората, да разбират по-добре себе си и другите чрез по-доброто разбиране на света около тях. Придобиването на знания е първата стъпка за по-доброто възприемане на растящата комплексност на глобалните събития и за преодоляването на пораждащата се от тях несигурност. Следващата стъпка е изграждането на способността, фактите да бъдат разглеждани в правилния им контекст и потока от информация да бъде критично преценяван, за да се стигне накрая до изграждането на лична преценка. Тук образованието повече от всякога е незаменимо. То поощрява правилното разбиране на събитията, чието представяне в медиите понякога е силно опростено и изопачено.

Новата концепция за образование изисква положителни промени в следните области:

- управление на образованието - децентрализация и гарантирано участие на гражданското общество в изработването, прилагането и мониторинга на стратегиите за развитие на образованието; планиране на достатъчно ресурси за образование;

- образователна среда - изграждане на толерантна, здравословна и сигурна образователна среда, насърчаваща индивидуалното развитие; ясно определени задължителни знания и умения; практическа насоченост на учебното съдържание; привлекателни форми на обучение, представящи разбираемо учебното съдържание; измерими образователни резултати; широко на-влизане на нови информационни и комуникационни технологии;

- учителска професия - целенасочени политики в областта на квалификацията на учителите и разпространението на ефективни педагогически практики;

- мониторинг - създаване на системи за ефективно измерване на образователните постижения и системи за мониторинг на дейността на учителя и училището.

□□□□□□□□□□□□□□□□ 2. Качеството на образованието през 21 век

Европейският доклад за качеството на училищното образование определя децентрализацията и необходимостта от алтернативни ресурси като ключови предизвикателства през 21 век. Децентрализацията - защото поставя трудно съвместими изисквания: да се насърчава разнообразието в учебните про-грами и същевременно да се гарантира качествено образование за всички. Алтернативните ресурси - защото тези, с които разполага образователната система, не нарастват с темпа, с който се увеличават образователните потребности на населението (в нея се включват все повече хора за все по-продължително време): необходими са по-евтини алтернативи на скъпите институционални практики и по-гъвкави форми на предлагане на образователни услуги. Като области, нуждаещи се от качествени промени, докладът посочва и формите, чрез които се усвоява знанието (отказ от традиционния трансмисионен модел на образователно общуване, който определя на учителя ролята на "даващ", а на ученика - на "получаващ" знание), социалното интегриране на отпадналите (намиране на извънучилищни форми, чрез които те да придобият компетентностите, необходими за социалното им интегриране) и сравнимостта на данните (откриване на техники за съизмерване на данните за образователните системи на различни страни).

3. Образованието в България през 21 век

Българското училище поставя акцента върху рационалното познание, без да отчита, че по значение емоционалният аспект на живота е равностоеен на познавателния. Интелектуализирането на българското образование води до развитие на абстрактно- логическо мислене, но силно ограничава цялостното формиране на детската индивидуалност. Потенциалът на афективната (емоционална) сфера за събуждане на интерес и активно участие на учениците в учебния процес е извън фокуса на вниманието, дори и при реалното членство на страната в ЕС.

Учениците в българското училище постигат разбиране на логическо равнище за сметка на емоционалното и социалното си съзряване. Емоционалната интелигентност често не се извежда, понякога не се признава, не се и развива, а това води до проблеми в адаптацията и реализацията на младите хора.

През 21 век - века на информационните технологии, когато животът е изпълнен с множество трансформации във всички социални сфери, естествено се

променят и изискванията спрямо реализацията на човешкия капитал. Способностите за критическо мислене, работа в екип, управление на ресурси са обект на интерес и изискване за успешна социализация. В новата ситуация за учениците е важно да виждат приложимостта на това, което учат. Налага се необходимостта от трансформиране и модернизирание на образователната система, премества се акцентът от това, което учителят преподава, върху това, какво и как учи ученикът. Това ражда и предизвикателствата пред българското училище, свързани с процесите на активно учене, с промяна на ролите на учениците и учителите и взаимоотношенията между тях.

Разбира се, от социална гледна точка, образованието трябва да помогне на всеки индивид да осъзнае собствения си произход, да се самоопредели. Но то трябва и да възпита уважението спрямо чужди култури. Някои учебни дисциплини са особено важни в това отношение. Историята често служеше на амбицията да се подхранва националното чувство, като се открояваха различията спрямо другите и се слагаше акцент на националните превъзходства.

Продуктивното взаимодействие в учебния процес предполага диалог между участниците в процеса, който превръща ученика в активен субект на учебно-възпитателния процес, а учителят в партньор. Процесът на активното учене предопределя промяната в професионалната роля на учителя. Традиционно учителят е експерт по определен предмет и притежава умения да представя информация, да прави демонстрации и да оценява знанията на учениците. В системата на активно учене той влиза в ролята на фасилитатор (улесняващ). Новият процес изисква учителят да развива умения и способности за планиране, концептуализиране и управление на учебния процес, за консултиране, за да се изгради спокойна и защитена образователна среда.

Предметът на технологията на обучението трябва да се насочи към конструиране на системи за училищно обучение и професионална подготовка. Системният подход трябва да обхваща всички основни страни на разработката на системи за обучение - от поставянето на целите и конструирането на учебния процес до проверката на ефективността на работа на новите учебни системи, тяхното изпробване и разпространение.

Общата идея за възпроизводимостта на учебните процедури, разпространена върху целия учебен процес, довежда в крайния си смисъл до мисълта за това, че той може да стане независим от "живия" учител. И наистина, ако ходът на обучението се разделя на напълно възпроизводими учебни епизоди, в идеалния смисъл учителят само

изпълнява ролята на организатор и консултант по работата с вече съставени (не задължително от него) материали. Практиката вече е показала, че това е възможно за отделни учебни задачи.

□□□□□□□□□□□□□□□□ **Заключение**

Една от причините, които правят Европейския Съюз така интересен за изучаване е неговото изключително практическо значение; факта, че той оказва все по-трайно влияние, във все повече области от живота най-вече в страните-членки; не само върху политиката и икономиката, но и върху ежедневието. Съюза печели естествено голям интерес и като успешен експеримент на мирно разрешаване на конфликти, и като обединение, където съжителстват различни култури, традиции, нрави. Една от основите на евроинтеграцията се явява образованието – като елемент на интелектуалните предизвикателства, поставени пред страните – членки.

Целите на образователната политика на Европейския съюз през 21 век могат да се дефинират по следния начин:

- ü Развитие на европейското измерение в образователното дело;

- ü Изучаване на чужди езици;

- ü Подобряване на способността за приспособяване към индустриални проблеми;

- ü Подпомагане на мобилността на обучаващите и обучаваните;

- ü Сътрудничество между образователните институции ;

ÿ Сътрудничество за повишаване на обмена на информация;

ÿ Сътрудничество при обмена на опит в областта на общото и професионалното образование.

Като членка на ЕС, България трябва да въведе подобни правила и при образователните системи в страната. Първите изказвания на привържениците на технологичния подход към обучението се опират на острата критика на традиционния учебен процес. Обект на критиката им са целите, по-точно - размиването и неопределеността на тяхното поставяне. Работейки с различни раздели от материала, учителят обикновено си поставя за цел учениците да разберат и усвоят неговото съдържание, да получат определени знания и да се научат да ги използват. Ако има надежден начин да удостовери, че целите са постигнати или не са постигнати, учителят ще може да се увери в правилността на своите методи, в резултативността от своя труд или ще получи достоверни данни за това, че работата му се нуждае от поправки. Именно този идеал за ясна целева насоченост имат предвид привържениците на технологията на обучението, критикувайки традиционното училище.

Подобен начин на обучение е изключително приемлив при децата - бъдещи граждани на света. Тук можем да изградим своеобразна стълбица на уточняването на целите по образованието в 21 век: от общите изисквания на обществото към задачите на образователната система, от тях към задачите на даденото учебно заведение (училище) и по-нататък - към общите цели на съвкупността от учебни програми и съответния учебен материал.

Литература

1. Василева, Р., За партньорството между формалното и неформалното обучение. Карта на партньорството. – П е д а г о г и к а, 2002, № 8, 43-52.

2. Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното образование и подготовка 2006- 2015 г.

3. Способността за учене: Нашето вродено богатство. Доклад на UNESCO за образованието през 21 век.